

LA MÚLTIPLE EXPRESSIÓ DE NÚRIA POMPEIA

Dama creixent

Núria Pompeia (Barcelona, 1931), dibuixant, periodista, escriptora, acaba de traure una novel·la, «Inventari de l'últim dia», molt ben rebuda per la crítica. Té un llibre de narracions curtes, «Cinc cèntims» (1981), com també sis de dibuixos. Ara s'engresca amb la idea de fer cine. Dama creixent de múltiple expressió.

Vicent Martí

«**M**aternasis, que és el meu primer llibre de dibuixos, és mut, sense paraules. És la història dels nou mesos de l'embaràs. La dona hi apareix tot-hora tapant-se la boca amb la mà. En un principi creia que el gest descrivia el mareig o la perplexitat de la dona davant de la transformació del seu cos. Però més avant he arribat a pensar que el que hi estava expressant és la meua por per a la paraula».

«He tingut durant molts anys el handicap de no haver pogut estudiar. Estrictament per la meua condició de do-

na. Fa trenta, que, quaranta anys endarrere, les dones no estudiaven. El meu pare, i me'n recordo com si fos ara, quan les monges em van posar a estudiar el batxillerat, als deu anys, va dir: «No, no, fora, cultura general, no vull dones sàvies a casa». Segurament per aquesta mancança he tardat tant a atrevir-me amb la paraula. La paraula era dels homes».

«Dones sàvies no, però que sàpiguen fer alguna cosa per si algun dia s'han de guanyar la vida. Ells creien que el fi de la dona és casar-se, però no se sap mai, pot passar alguna desgràcia. Per això a la meua germana l'ensenyaren

a cosir, i a mi, com que m'agradava dibuixar, i no n'estava dotada, els meus dibuixos no eren bons, però devia tenir necessitat d'expressió, m'enviaren a l'Escola Massana».

«També m'encantava ballar. M'encantava. Jo de nena em passava la vida ballant. Però estudiar dansa no devia ser gaire seriós per a una família de classe mitjana acomodada de l'Eixample de Barcelona. ¡Aquella Barcelona sòrdida i espantosament avorrida de finals dels 40! Naturalment, em vaig casar. De fet, dels vint als trenta anys pràcticament només vaig llegir com una esperitada i vaig tenir criatures. Sis parts, i cinc fills, en va morir un».

«A poc a poc vaig començar a fer peu en el món exterior, professional. Primer amb dibuixos sense paraules a *Triunfo* i *Cuadernos para el Diálogo*. Després, Manolo Vázquez col·labora amb mi amb els petits textos de «la educación de Palmira», també a *Triunfo*. I, un dia, no sé com, començe a posar textos i vaig perdent una mica aquesta por a la paraula. Dibuixos amb una paraula molt sintètica».

«Més avant ja vénen l'etapa de *Por Favor*, on també estava en el consell de

redacció, els treballs editorials, unes columnes culturals a *La Vanguardia*, la col·laboració durant anys a *Dunia*, el retrat de Rubert de Ventós a la *Lletra d'or*, el consell de redacció de *Saber*, i una sèrie d'entrevistes a dones professionals que vaig fer per a TV2-Sant Cugat. *Quart creixent*, es deia el programa. El quart creixent de la població activa que som les dones, la lluna... Ara, com veus, dirigeixo la Casa Elizalde, que és el centre cívic del barri».

—*¿Què va passar en la seua vida perquè es decidís a escriure prosa de creació?*

—Van passar distintes coses. La primera va ser que jo l'any 77 me'n vaig anar a viure sola, vaig deixar la família, i això és molt important per poder tenir temps lliure. Una altra circumstància determinant per posar-me a escriure va ser que la meua mare, va estar malalta, molt malalta, va estar a les acaballes, i durant cinc mesos es moria... i no es va morir, encara viu. L'impacte d'aquesta experiència no va ser tant perquè fos la meua mare sinó perquè em va enfrontar amb la mort. Vaig viure la mort cada dia...

Escriure va ser per a mi, com diu Graham Greene en la cita prèvia que vaig posar a *Cinc cèntims*, una terapèutica per fugir de la bogeria, de la melangia, de la por... Em vaig posar a escriure perquè em vaig sentir molt aaahhh... en un final de camí. Va ser realment una necessitat molt profunda.

—*¿Aleshores ja havia llegit Una mort molt dolça, de la Beauvoir?*

—Sí, ja coneixia el llibre. ¿Esborrador, no? I n'hi ha un altre que em van deixar fa poc, en francès, no traduït, també molt impressionant. Aquest era en favor de l'eutanàsia. Una filla que ajuda la seva mare, que pateix moltíssim, a morir...

—*Vostè deu se partidària de l'eutanàsia, supose.*

—Sí, absolutament. Ho tinc dit i re-dit als meus fills, potser massa i tot. «A la primera, injecció». A la primera falla d'aquelles grosses del físic, fora. Em podran dir: «Ets una orgullosa». Potser sí. Però jo no vull viure aquella decrepitud que he vist en els meus pares. Jo, aquesta davallada física, la trobo molt i molt humiliant.

I no vull deixar aquest record a les persones que m'envolten. Jo vull ser jo fins el final. I quan deixe de ser-ho, convertint-me en una altra cosa, perquè et converteixes en una altra cosa, doncs ja està, ja m'he mort. I llavors ja em poden matar. Tranquil·lament, tranquil·lament.

—*¿Per què creu que l'eutanàsia provoca tan fortes reticències?*

—Suposo que hi hauria molta més gent que acceptaria de bon grat l'eutanàsia si no existís l'herència. Aquí està el problema. Mentre hagi de deixar els diners a algú, ningú no ho acceptarà. Poden pensar: «A veure, a veure si em maten abans per quedar-se els quartos». Si no hi hagués herència, tothom estaria d'acord que el matessin quan la decrepitud, quan la dependència exterior fos absoluta.

—*Vostè sembla ser una dona molt vitalista. El suïcidi...*

—Molt vitalista, sí. Fins fa molt poc no m'ho havia plantejat, el suïcidi em feia horror. Em pensava que era un accident fora del meu món. A mesura que et fas gran, és clar, t'ho plantes, eh, t'ho plantes. Ara, com sóc massa vitalista, potser em costaria molt. Hauria d'estar en una situació realment molt malalta per fer-ho, però llavors ja és l'eutanàsia.

—*L'etapa superior del suïcidi, sí. A més de vitalista, ¿també és depressiva?*

—Molt, terriblement depressiva. Trobo que sóc una depressiva crònica. El que passa és que, bé, amb la vitalitat... puc compensar bastant aquesta depressió. Però jo he estat moltes vegades a un pas de dir «S'ha acabat. No faig res jo, aquí». Ara com ara, no em dura gaire aquest estat d'ànim, tampoc...

—*¿Simone de Beauvoir l'ha influenciada?*

—Jo sóc feminista (no sé gaire que vol dir això, però com que porto l'etiqueta, bé, ho assumeixo) gràcies a la Beauvoir. Vaig fer consciència del meu rol de dona, que havia assumit al màxim, com a mare, esposa i mestressa de casa, tot llegint *Le deuxième sexe*, a principis dels 60. Jo ja tenia intuïcions i contradiccions internes, però va ser aquell llibre que me les va perfilar, aclarir. Em va ajudar a canviar. Em va marcar moltíssim.

—*¿Coneix el llibre de la Beauvoir sobre la vellesa?*

—Sí, també. Recordo que vaig tenir discrepàncies de detall, però, vaja, estic bàsicament d'acord amb l'anàlisi que hi fa de la discriminació de la vellesa. I cada dia anem a més. Avui dia és terrible, els vells són un món a part, un món que no interessa per a res. I és terrible aquest final. I, és clar, ¡com que tots hi hem d'anar a parar! Mentre sou joves, us penseu que és llunyíssim, jo també m'ho pensava, i de colp i volta et trobes que ja hi ets. I t'has de preparar abans per a la vellesa, t'has de preparar.

«Començo font dibulxats, passo a escriure i m'agradaria acabar font pel·lícules».

DOMÈNEC UMBERT

—*¿A quina edat va començar a plantejar-se aquesta preparació?*

—Passats els quaranta, potser. I ara m'estic adonant que m'estic fent la meua vellesa. La vellesa no es pot improvisar, te l'han de preparar i no és fàcil. D'altra banda, a mi ser vella m'agrada, ara, ara. Una altra cosa serà d'aquí a vint anys, que realment seré vella...

—*Ara no ho és.*

—Escolta, jo no sóc jove. Notes constantment com va apoderant-se de tu la vellesa. Això, ho notes. Com que encara sóc molt àgil, i camino molt de pressa, i estic prima, i no sé què, vaig pel carrer i és allò que notes que passa un tio i et mira i... es queda parat... i ja no et mira més. I penses «O sigui, només et pots mirar a una dona jove». I és veritat, jo ho entenc perfectament.

Però les dones notem molt més la vellesa que els homes. Realment és una discriminació terrible perquè totes, totes les dones, estem acostumades a agradar pel físic, per més que diguem que no volem ser dones objecte. I aleshores aquell físic et falla. I bé, una ac-

titud enfront d'aquesta decadència inextinguible pot ser intentar conservar, fent tots els impossibles, la bellesa, i tota una altra és assumir-ho i dir: «Bé, sí, sóc vella, doncs, sóc vella». No assumir-ho em sembla passar un infern. Almenys tinguem un final de vida feliç, ¿no?

—¿Què demana a una amiga o a un amic?

—A les amigues, als amics, fonamentalment, i potser t'estranyarà, els he buscats, els he trobats i m'hi he quedat, per riure. Penso que riure és una teràpia fantàstica. Amb la gent que no em ric acabo que no la veig. Sóc una dona a qui agrada molt sortir, veure gent, riure, però també me n'adone, i això és una gran sort, que sé estar sola, que és molt difícil.

Conec quantitat de gent, gent fantàstica, que els és impossible estar sols. I que cada nit han de veure algú, i han de sortir, perquè és que no poden estar a casa seva tranquil·lament. I jo, això, ho sé fer, ho aguanto molt bé. És una gimnàstica mental d'acceptar-te a tu mateix i el teu entorn. Per a mi, és

molt important la relació amb la casa si estic sola.

—*Aquest sentiment queda molt ben reflectit a Inventari de l'últim dia. ¿És una novel·la autobiogràfica?*

—No, no ho és. Ara bé, sí que parlo d'una anècdota autobiogràfica, que és la casa expropiada. La casa familiar on jo vivia, que encara existeix, ni la van enderrocar ni la vaig cremar, va ser expropiada. És un xalet modern, no és una casa antiga com la que jo descriu. L'expropiació sí que és una vivència autobiogràfica.

No és autobiogràfica. Ni sóc òrfena, tot això de la casa antiga, els avis, res. És clar, és una mare de família nombrosa, com jo també ho he estat. Però ni els fills no són els meus fills, ni el meu marit no és el meu marit, ni ningú no és ningú...

—*Ni ha tingut bessons...*

—Ni he tingut bessons ni he mirat mai amb el meu avi les estrelles... Hi ha un capítol, el polític, on sí que surten uns amics. La Magda, la Laura, l'Enriqueta, aquells advocats, el Xavier, eren gent que jo coneixia. A aquests, els he posat els noms propis, un petit homenatge personal que queda entre nosaltres.

—*¿Els seus fills han llegit la novel·la?*

—Em sembla que no. Tinc tres nois i dues noies i una de les noies sí que va llegir una gran part del mecanoscrit. És pesat llegir del mecanoscrit, és més fàcil llegir el llibre. Va dir que li havia agradat, però que jo hi presentava els fills d'una manera una mica massa dura... Li vaig dir: «Escolta, fes el favor de no sentir-te identificada amb ells, són uns fills que no tenen res a veure amb vosaltres, justament els he posats molt diferents perquè no us sentíssiu identificats...», però, suposo...

De tota manera, jo sempre he fet el paper de mare amb ells. A casa hi havia un pare intel·lectual, un pare famós, més famós que jo, és clar. Jo mai no he estat la mare famosa, ni ara. Quan feia els meus dibuixets tampoc no tenien un interès especial. Em diuen que sí, però jo veig que no valoren la meua feina. No és, exactament, que no l'hagen valorada, és que ens hem quedat en la relació mare i fills. Jo, aquest paper de mare, no me l'he sabut traure de sobre.

—*Potser no cal.*

—Sempre dic que jo no m'he alliberat de res, i potser sí que ho he fet en altres aspectes. Però sembla que el món dels afectes i de les emocions està renyit amb l'alliberament. Els fills són punts de referència. No és que em re-

colzo en ells. Em recolzo en el meu afecte per ells, que necessito continuar donant-los perquè, penso que, si no ho fes, no seria fidel a mi mateixa.

—*¿Es va sentir ben retratada a Primer testament, les memòries del que va ser el seu marit?*

—Jo no hi estava d'acord. Ell em va deixar l'original del llibre i en acabat li vaig dir que em molestava que tota la nostra relació íntima es fes pública. Em molestava perquè és la pròpia imatge. Una imatge, a més, que no té res a veure amb tu mateix, que ve definida en relació amb una altra persona, un home. La gent que escriu memòries parlant d'altres que no hi estan d'acord comet, pel cap baix, una falta de delicadesa.

—*¿No va rectificar-ne res?*

—Va rectificar-ne unes pàgines finals, però no perquè hi parlés de mi. La part que parla de mi no la va tocar. I, evidentment, jo vaig posar-me a escriure la novel·la pensant donar-ne la meua versió. Aquesta va ser la primera motivació, ho dic sincerament i és la primera vegada que ho he dit. Però, però, com aquell qui diu, quan m'hi vaig posar, vaig pensar que no podia caure en el mateix parany en què havia caigut ell.

I m'estava obligant, perquè ell m'ho va dir, i m'ho va dir la Montserrat Roig, i m'ho va dir no sé qui més: «El que has de fer és descriure la teua visió d'aquesta història». La meua versió d'aquesta història, no. Jo faré una novel·la. I he fet una novel·la.

—*¿No troba que el personatge del marit no té massa consistència?*

—Sí, això també m'ho ha comentat alguna gent, que no he donat cap importància a aquest personatge. És absolutament volgut. La vida d'una persona no és només la història del seu matrimoni. Surten unes quantes pinzellades d'aquest home, un home bastant vulgar, que el que vol és fer quartos i viure bé, que és una mica la realitat, vaja.

I, en canvi, conec dones molt més delicades, dones que han anat creant-se que han anat canviant, mentre que molts homes estan igual que fa vint anys. Estan exactament igual que als anys 60 perquè no s'han qüestionat res. Les dones, almenys, han anat endavant, han anat endarrere, s'ho han passat malament, però hi ha hagut un revesiu. I això és una mica el que he volgut reflectir en l'*Inventari*.

—*¿Ha llegit ja Teniente Bravo de Marsé?*

—No, el llibre, no.

—*En una narració paròdica sobre la*

Gauche Divine la trau a vostè i parla dels seus bells ulls violeta.

—Sí, aquest conte sí que el conec perquè l'havia publicat en una revista abans. Ja li vaig dir al Marsé: «Mira, jo no tinc els ulls violeta». «Bé, però aquest és el record que jo tinc de la primera vegada que et vaig veure», em va contestar. No els tinc violeta, els ulls, jo, però.

—*¿De quin color els té?*

—Diguem-ne color de raïm quan comença a madurar, grocs, verds, grisos...

—*En el mateix text Marsé anomena al seu ex-marit Pániker-en las-calles.*

—*¿Com?*

—*Pániker-en las-calles.*

—No, això li ho va dir la Maruja Torres en una crònica del *Cambio 16* d'aquest estiu.

—*Supose que seria una broma prou generalitzada entre tota la colla.*

—Potser. No la coneixia. És fantàstica, la Maruja. És una gran escriptora. Està fent unes columnes al *Dominical d'El País* de *chapeau*. Trobo que és una senyora molt intel·ligent. Una molt bona periodista.

—*Quan va escriure Cinc cèntims ¿va donar a llegir els contes a algú abans de buscar-ne editor?*

—Sí, ho vaig ensenyar a un parell d'amigues i a un amic, a tres persones. I els tres van dir que sí, que endavant. Llavors vaig anar a Edicions 62 i els ho vaig portar. Castellet, que en la feina és molt estricte, va dir «¡Ah!, molt bé. Veurem que dirà l'informe del lector». L'informe va ser bo i me'l va publicar.

—*S'ha venut bé.*

—Sí, de seguida se'n va esgotar la primera edició i en van fer una segona. Ara sembla que en queden només uns dos-cents. Si en treien una tercera edició, potser la novel·la arrossegaria la venda del *Cinc cèntims*, però no hi ha manera. Aquestes editorials catalanes són tremendes, no s'arrisquen el més mínim. Ni s'arrisquen ni promouen els autors que comencem. Promouen els ja consagrats, però els altres...

—L'inventari de l'últim dia *ha tingut una bona crítica. Tant Triadú, com Vázquez Montalbán, com Faulí l'han saludada com una molt bona primera novel·la.*

—Aquesta ha estat la meva sort. Gràcies que he tingut tres crítiques i bones, ja que és ara quan la gent comença a parlar-ne del llibre, perquè si no...

—*L'han definit com a llibre madur.*

—L'edat, aquest és l'avantatge. Val a dir que em va sortir d'una tirada, tal

qual, en dos mesos i mig. Ara, després l'he treballat, l'he corregit molt. Però tota la trama, la distribució de capítols, em va sortir directament així.

—*¿Des de quan sap que escriuria una novel·la?*

—*¿Coneixes un llibre meu de dibuixos que es diu Y fueron felices? ¿Sí?* Hi ha tres històries, res, quatre ratlles, però ja són unes novel·letes. Recordo

—Aquest estiu vaig tenir quinze dies de vacances, que és una misèria, i vaig començar i mig embastar un guió cinematogràfic. Em tocava la rifa si em pogués ficar en el món del cine. Inventar-se una història, escriure'n el guió, rodar-lo, dirigir-lo, ser director. I ho hauria de fer. Penso que li aniria molt bé, a la meua trajectòria. Començo fent dibuixets, passo a escriure,

DOMÈNEC UMBERT

«A la meua trajectòria li aniria molt bé el món del cinema».

que va venir a veure'm en Joan Sales, l'escriptor i editor, que coneixia el llibre, i em va dir «Vostè és una novel·lista, me n'ha de fer una, de novel·la»... I jo «I ara!, mai en la vida he pensat de fer-ne cap». Ell ho va veure. He de dir, però, que jo he anat barrinant aquesta història de la casa expropiada durant molts anys. Ja en vaig parlar a Garcia Márquez quan vivia a Barcelona, una vegada, sopant.

—*¿Quins escriptors en català li interessaven més?*

—Les traduccions, que són millors que les castellanes. Ho agraeixo molt. Jo, si veig un llibre que està traduït al català i al castellà, sempre en compro la versió catalana, perquè és millor. La *Cassandra* de Christa Woolf, per exemple, té una meravella de traducció catalana. Això, d'entrada.

Pel que fa a catalanes i catalans, Valentí Puig és un del millors; Olga Xirinacs i Maria Àngels Anglada m'encanten pel domini i la riquesa del llenguatge; m'intriga com continuarà Josefa Contijoch, ¡el seu sentit de l'humor de Potala em va entusiasmar!

—*Dibuixos, periodisme, narracions curtes, novel·la... ¿què voldria fer ara?*

i acabo fent pel·lícules. És perfecte, encaixa molt bé. Potser hi ha algun productor tan temerari com jo i m'ho ofereix.

—*No m'estranyaria gens. No voldria acabar l'entrevista, però, sense demanar-li per uns dels últims paràgrafs de la seua novel·la que em van deixar discretament perplex. Aquell que fa «Ja no sortirà cap so de la lira de Safo».*

—Sí, sí, és una referència molt personal, molt íntima, que pot donar peu a un malentès. Jo tenia un besavi, Gabriel, que era de Masnou i mariner. A casa dels meus avis hi havia un quadre amb un bergantí que descriu en la novel·la, que realment se'l van endur les meves ties, i que jo enyoro. ¿I com es deia aquell barco?, em va demanar la meua filla. «No ho sé, però ho preguntaré a l'avi». *La lira de Safo*, em va dir el meu pare. Vaig trobar tan meravellós, tan increïble, que un mariner del Masnou, que feia la carrera d'Amèrica, tingués un bergantí anomenat *La lira de Safo*, que vaig dir «Jo ho he de posar això, és la meua història personal». Pot ser equivocat, però mira, és igual. □